

Lieta C-282/20**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu****Iesniegšanas datums:**

2020. gada 26. jūnijs

Iesniedzējtiesa:*Spetsializiran nakazatelen sad* (Bulgārija)**Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:**

2020. gada 22. jūnijs

Piedaloties:*Spetsializirana prokuratura***Apsūdzētais:**

ZX

Pamatlietas priekšmets

Kriminālprocess ir uzsākts saskaņā ar *Nakazatelno protsesualen kodeks* (Bulgārijas Kriminālprocesa kodekss, turpmāk tekstā – “NPK”) 485. un nākamajiem pantiem.

Pārbaudot apsūdzību pamatlietā, iesniedzējtiesa konstatēja, ka apsūdzībai ir trūkumi neprecizitāšu un nepilnīguma dēļ. Valsts likumā nav paredzēta iespēja tos novērst. Līdz ar to rodas jautājums, vai šī neprecizitāte un nepilnīgums tomēr ir jānovērš un – apstipriņošanas atbildes gadījumā – kā tas ir jādara.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Lūgums ir iesniegts saskaņā ar LESD 267. panta pirmās daļas b) punktu.

Prejudiciālie jautājumi

Vai valsts tiesību norma, proti, Bulgārijas Republikas *Nakazatelen protsesualen kodeks* (Kriminālprocesa kodeksa) 248. panta 3. punkts, saskaņā ar kuru pēc pirmās (sagatavošanas) tiesas sēdes kriminālprocesā nav paredzēta procesuālā kārtība, kas ļautu novērst apsūdzības raksta satura neprecizitāti un nepilnīgumu, kuru rezultātā tiek pārkāptas apsūdzētā tiesības tikt informētam par apsūdzību, ir saderīga ar Direktīvas 2012/13 6. panta 3. punktu un Hartas 47. pantu?

Ja uz šo jautājumu tiek sniegta noliedzoša atbilde, vai valsts tiesību normu par apsūdzības grozīšanu interpretācija, kas ļauj prokuroram tiesas sēdē novērst šo apsūdzības raksta satura neprecizitāti un nepilnīgumu tādējādi, ka faktiski un efektīvi tiek ņemtas vērā apsūdzētā tiesības tikt informētam par apsūdzību, ir saderīga ar iepriekš minētajām tiesību normām un Hartas 47. pantu, vai arī ar šīm iepriekš minētajām tiesību normām būtu saderīgi nepiemērot valsts aizliegumu izbeigt tiesvedību un nosūtīt lietu atpakaļ prokuroram jauna apsūdzības raksta sagatavošanai?

Savienības tiesību normas un Tiesas judikatūra

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2012/13/ES (2012. gada 22. maijs) par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā (OV 2012, L 142, 1. lpp.), tās 6. panta 3. punkts

Eiropas Savienības Pamattiesību harta, tās 47. pants

Spriedums, 2018. gada 5. jūnijs, *Kolev u.c.*, C-612/15, ECLI:EU:C:2018:392

Spriedums, 2020. gada 14. maijs, UY, C-615/18, ECLI:EU:C:2020:376

Spriedums, 2020. gada 12. februāris, C-704/18, ECLI:EU:C:2020:92

Atbilstošās valsts tiesību normas

Nakazatelen kodeks (Bulgārijas Kriminālkodekss, turpmāk tekstā – “NK”), tā 244. panta 2. punkts, lasot to kopā ar 243. panta 1. punktu

Nakazatelen-protsesualen kodeks (NPK), tā 246. panta 2. un 3. punkts, 248. panta 5. punkta 1) apakšpunkts, lasot to kopā ar 1. punkta 3) apakšpunktu, 249. panta 2. punkts un 4. punkta 1) apakšpunkts, 287. pants, 288. pants, 335. panta 1. punkta 1) apakšpunkts un 351. panta 2. punkts

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 *Spetsializirana prokuratura* (Bulgārijas Specializētā prokuratūra) izvirzīja ZX apsūdzību par to, ka 2015. gada 19. jūlijā plkst. 1.30 viņš glabāja neīstu naudu ar maiņas kursu attiecīgajā valstī un ārvalstīs, proti, 88 gab. 200 EUR banknotes, par kurām viņš zināja, ka tās ir viltotas – tas ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar NK 244. panta 2. punktu, lasot to kopā ar 1. punktu.
- 2 Sagatavošanas tiesas sēdē īpaši tika apspriesta apsūdzības raksta pareizība; aizstāvība to neapšaubīja. Tiesa konstatēja, ka apsūdzības raksts formāli ir likumīgs.
- 3 Pēc visu pierādījumu iegūšanas tiesa, pārbaudot nosacījumus lietas dalībnieku uzklaušīšanai un sprieduma pasludināšanai, konstatēja, ka apsūdzības raksts faktiski zināmā mērā ir neprecīzs un nepilnīgs, kas netika pamanīts sagatavošanas tiesas sēdē.
- 4 Nav skaidri norādīts viltoto 88 banknošu glabāšanas laikposms, jo faktu daļā ir minēts ilgs laikposms, savukārt noslēdzošajā daļā ir norādīts tikai pusotras stundas laikposms.
- 5 Ciktāl apsūdzība tika celta saskaņā ar NK 244. pantu, noziedzīgā nodarījuma sastāvs pazīme saskaņā ar NK 244. pantu ir neīstas naudas glabāšana “lielā apmērā”. Prokuroram ir jāapstiprina šādas pazīmes klātbūtne; šāds apgalvojums ir apsūdzības raksta pareizības nosacījums. Šajā lietā tika apgalvots, ka apsūdzētais glabāja 88 banknotes, nevis tas, ka tās bija “lielā apmērā”. Tas liek secināt, ka apsūdzības akts formāli ir nelikumīgs, jo tajā ir nepilnīgi aprakstītas noziedzīgā nodarījuma, par ko ir paredzēts kriminālsods, juridiskās pazīmes. Konkrēti netika norādīta noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme (“lielā apmērā”). Tomēr tas ir jānorāda, lai apsūdzības raksts formāli būtu pareizs.
- 6 Atbilstoši apsūdzības raksta formulējumam apsūdzētais glabāja “neīstu naudu”. Turpretim NK 244. panta 2. punkta formulējumā, lasot to kopā ar 1. punktu, runa ir par “viltotu naudu”; 244. panta 2. un 1. punktā nekur nav minēta “neīsta nauda”. Savukārt NK 244. pants ir NK 243. pantā minētā noziedzīgā nodarījuma pamatsastāva kvalifikācija, jo minētajā NK 243. pantā ir noteikts, ka “naudas viltošana” nozīmē “neīstas naudas izgatavošanu” vai “īstas naudas falsifikāciju”. Līdz ar to “neīsta nauda” ir “viltotas naudas” paveids. Šā iemesla dēļ apsūdzības raksta tekstā ir jāparādās ne tikai precīzākajam apzīmējumam “neīsts”, bet arī vispārīgākam naudas apzīmējumam, proti, “viltots”.
- 7 Noziedzīgais nodarījums saskaņā ar NK 244. pantu ir NK 243. pantā minētā noziedzīgā nodarījuma pamatsastāva variants. Tāpēc dažas NK 244. pantā minētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes ir atrodamas NK 243. pantā un nav atsevišķi iekļautas NK 244. panta formulējumā. Pirmkārt, tas attiecas uz noziedzīgā nodarījuma sastāva sodāmības pazīmi “neīsts” un “viltots”, jo šie jēdzieni ir definēti NK 243. pantā. Otrkārt, tas attiecas uz noziedzīgā nodarījuma

sastāva papildu pazīmi “[...] ar maiņas kursu attiecīgajā valstī un ārvalstī”, kas arī ir ietverta tikai *NK 243.* pantā.

- 8 Šīs noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes vārdos ir ietvertas apsūdzības rakstā, tomēr neatsaucoties uz tiesību normu, kurā tās ir ietvertas; proti, nav minēts *NK 243.* panta 1. punkts.
- 9 Šā iemesla dēļ saistībā ar juridisko kvalifikāciju informācija vārdos atšķiras no informācijas numuros, jo vārdos *NK 243.* panta 1. punkta pazīmes bija norādītas, tomēr nebija atsauces uz panta numuru. Tāpēc ir vajadzīgs papildinājums, ka apsūdzība ir pamatota ne tikai ar *NK 244.* panta 2. punktu, lasot to kopā ar 1. punktu, bet arī ar *NK 244.* panta 2. punktu, lasot to kopā ar 1. punktu apvienojumā ar *NK 243.* panta 1. punktu.
- 10 2020. gada 12. jūnija tiesas sēdē iesniedzējtiesa norādīja uz šiem apsūdzības raksta trūkumiem. Prokurors pauda gatavību novērst šos trūkumus, grozot apsūdzību ar apsūdzības raksta labojumiem, proti, norādot 88 banknošu glabāšanas laikposmu, precizējot, vai tās ir “lielā apmērā” un vai runa ir par viltotu naudu, kā arī juridiskajā vērtējumā pareizi norādot pantu numurus.
- 11 Aizstāvība piekrita apsūdzības raksta grozīšanai, ja tā būtu vienīgā iespēja novērst tā trūkumus.
- 12 Iesniedzējtiesai ir jālemj, vai apsūdzības raksta trūkumus ir iespējams novērst ar prokurora paziņojumu tiesas sēdē.
- 13 Tā uzskata, ka šie trūkumi pēc sava rakstura ir būtiski, negatīvi ietekmējot kriminālprocesa likumīgu norisi. Proti, šī apsūdzības raksta neprecizitāte un nepilnīgums neļauj tiesai pasludināt spriedumu, jo konkrētas noziedzīgā nodarījuma pazīmes, daļas vai to juridiskais vērtējums pirmoreiz tiktu norādīti ar spriedumu. Tas ir prettiesiski, jo apsūdzētais ir jāinformē par visiem apsūdzības elementiem, lai viņš varētu aizstāvēties, nevis par to viņš tiek informēts tikai ar spriedumu, kas var būt arī notiesājošs. Tāpat tiesa nevar pasludināt spriedumu, kurā tā atkārtoti apsūdzības raksta nepilnīgo saturu, jo tādējādi tiktu pārkāpts likumības princips, tāpēc ka šis spriedums (neatkarīgi no tā, vai tas ir notiesājošs vai attaisnojošs) attiecas uz noziedzīgo nodarījumu, kuram būtu mazāk noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmju, nekā noteikts likumā.
- 14 Iesniedzējtiesa uzskata, ka tai bija jākonstatē trūkumi jau sagatavošanas tiesas sēdē, bija jāizbeidz tiesvedība un lieta jānosūta atpakaļ prokuroram, norādot novērst trūkumus ar jaunu apsūdzības rakstu. Tomēr tas nav izdarīts.
- 15 Valsts tiesību īpatnību dēļ pēc sagatavošanas tiesas sēdes vairs nav iespējams novērst apsūdzības raksta trūkumus. Tāpēc rodas jautājums, vai var izmantot prokuratūras piedāvāto procesuālo līdzekli, proti, trūkumu novēršanu, grozot apsūdzību.

Pamatlietas dalībnieku galvenie argumenti

- 16 Prokuratūra nesniedz nekādus apsvērumus par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.
- 17 Aizstāvība uzskata, ka nav jālūdz prejudiciāls nolēmums, jo nav iespējams novērst procesuālo tiesību pārkāpumu.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 18 Ar apsūdzības rakstu prokurors vēršas tiesā ar konkrētu apsūdzību, tiesa izspriež lietu pēc būtības, atzīstot apsūdzēto par vainīgu vai nevainīgu. Apsūdzības raksts ir pareizs un formāli likumīgs tad, ja tas atbilst noteiktām *NPK* prasībām.
- 19 Apsūdzības rakstā obligāti ir jāietver visi noziedzīgā nodarījuma sastāva elementi (noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes). Ņemot vērā pamatlietas faktus, obligāti ir jānorāda:
 - skaidri un konsekventi ir jānorāda noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikposms;
 - ja likuma formulējumā ir minētas konkrētas pazīmes, kas kopumā padara nodarījumu par noziedzīgu nodarījumu, apsūdzības rakstā ir jānorāda visas šīs pazīmes, neizlaižot nevienu no tām;
 - ja krimināltiesību normā ir noteikts noziedzīgā nodarījuma pamatsastāvs un nākamajā krimināltiesību normā – tā paša noziedzīgā nodarījuma speciālais sastāvs (proti, tā īpašais gadījums), apsūdzības rakstā ir jānorāda visas pazīmes, tostarp tās, kas ir ietvertas noziedzīgā nodarījuma pamatsastāvā, ja tās attiecas uz speciālo noziedzīgā nodarījuma sastāvu;
 - apsūdzības rakstā gan verbāli, gan skaitliski ir jānorāda visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, tas nozīmē, ka tās ir jānorāda gan vārdos, gan skaitļos, proti, kā tiesību normas numurs (pants, punkts, apakšpunkts, burts), kurā tās ir ietvertas.
- 20 Līdz 2017. gadā veiktajai reformai tiesai bija tiesības jebkurā tiesvedības brīdī izbeigt tiesvedību un nosūtīt lietu atpakaļ prokuratūrai, lai tiktu novērsti apsūdzības raksta satura trūkumi. Līdzīgas pilnvaras bija arī otrajai instancei un arī kasācijas instancei, kas izmantoja šīs pilnvaras ar saistošiem norādījumiem otrajai instancei.
- 21 Pēc 2017. gada reformas šīs pilnvaras var izmantot tikai sagatavošanas tiesas sēdē pirmajā instancē. Pēc tās beigām likumā nav paredzēta nekāda šāda veida trūkumu novēršanas procedūra. Nepārprotami aizliegta ir it īpaši lietas nosūtīšana atpakaļ prokuroram.
- 22 Pirmais jautājums ir par to, vai valsts aizliegums pēc sagatavošanas tiesas sēdes apspriest trūkumus sniegtajā informācijā par apsūdzību un ar to saistītā

neiespējamība novērst šos trūkumus ir saderīgi ar Direktīvas 6. panta 3. punktu, kurā savukārt ir prasīts valsts tiesiskais regulējums, kas nodrošina “detalizētu informāciju par apsūdzību”, proti, skaidru, pilnīgu un konsekventu informāciju par apsūdzību.

- 23 Valsts likums ļauj apstrīdēt un apspriest informācijas par apsūdzību kvalitāti, bet tikai un vienīgi sagatavošanas tiesas sēdē. Jautājums ir par to, vai ierobežojums, kas attiecas tikai uz šo sagatavošanas tiesas sēdi, ir saderīgs ar Direktīvas 6. panta 3. punktu, vai arī šī tiesību norma ir jāinterpretē tādējādi, ka tā ir piemērojama arī pēc sagatavošanas tiesas sēdes, it īpaši nākamajās tiesas sēdēs, pēc tam, kad ir pabeigta pierādījumu iegūšana, bet tiesa vēl nav izspriedusi lietu pēc būtības.
- 24 Citiem vārdiem sakot, ja līdz sagatavošanas tiesas sēdei nav ievērotas tiesības uz informāciju un šis trūkums nav novērsts pat šīs sagatavošanas sēdes laikā, vai tas nozīmē, ka Direktīvas 6. panta 3. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pēc sagatavošanas tiesas sēdes beigām šīs tiesības vairs nav jāievēro?
- 25 Otrais jautājums tiek uzdots tikai gadījumā, ja Eiropas Savienības Tiesa secinās, ka Savienības tiesības nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā pēc sagatavošanas tiesas sēdes nav paredzēti nekādi procesuāli pasākumi, lai novērstu procesuālo tiesību pārkāpumu, kas ir saistīts ar apsūdzētā tiesībām tikt informētam par apsūdzību.
- 26 Šim nolūkam ir nepieciešama valsts likuma interpretācija atbilstoši Savienības tiesībām, tādējādi galu galā nodrošinot nepieciešamās tiesības uz aizstāvību. Lai gan Direktīvas 6. panta 3. punktam ir tieša iedarbība, tomēr ir vajadzīgas valsts procesuālās normas, kas rada šo tiešo iedarbību (Tiesas spriedums, 2020. gada 14. maijs, UY, C-615/18, ECLI:EU:C:2020:376, 69., 72., 73. un 75. punkts).
- 27 Šīm procesuālajām normām var būt divi aspekti.
- 28 Pirmais būtu tāds, ka tiesa, kas izskata lietu, tiesas sēdē veic procesuālās darbības, nodrošinot procesuālā pārkāpuma novēršanu un apsūdzētā tiesību tikt informētam par apsūdzību pilnīgu ievērošanu. To varētu izdarīt, izmantojot valsts tiesību normas par interpretāciju likuma nepilnību gadījumā, turklāt – tā kā šajā lietā nav tiesību normu, kuru mērķis būtu novērst šāda veida procesuālus pārkāpumus pēc sagatavošanas tiesas sēdes, – rodas vajadzība pēc analogijas piemērot tādu tiesību institūtu kā apsūdzības grozīšana. Konkrētāk, tiesa rīkotos šādi: tā dotu prokuroram iespēju veikt atbilstīgus satura grozījumus, lai novērstu apsūdzības raksta neprecizitāti un nepilnīgumu, un pēc tam informēt aizstāvību par šiem grozījumiem un dot tai iespēju iesniegt attiecīgus lūgumus, tostarp jaunus pierādījumu iegūšanas lūgumus.
- 29 Apsūdzības grozīšana ir instruments dažu apsūdzības parametru grozīšanai tiesas sēdē. Tas notiek, iepriekš neizbeidzot tiesvedību un nenosūtot lietu atpakaļ prokuroram, lai tas veiktu grozījumus un pēc tam atkārtoti uzsāktu tiesvedības stadiju. Apsūdzības grozīšana ir atļauta gan saistībā ar jauniem apstākļiem, kuru dēļ ir jāveic grozījumi, vai arī tad, ja nav šādu apstākļu, bet prokurors ir pieļāvis

klūdu apsūdzības raksta formulējumā. Apsūdzības grozīšana nozīmē garantijas aizstāvībai, konkrētāk, pēc aizstāvības lūguma ir jāpārtrauc tiesas sēde, lai aizstāvība varētu sagatavoties grozītajai apsūdzībai; dažos gadījumos apsūdzētā iepriekšējie paskaidrojumi zaudē savu juridisko nozīmi un tas var iesniegt papildu paskaidrojumus; judikatūrā ir atzītas aizstāvības tiesības saistībā ar grozījumiem iesniegt jaunus pierādījumu iegūšanas lūgumus. Savukārt valsts judikatūrā līdz šim nav aplūkota apsūdzības grozīšana kā instruments apsūdzības raksta procesuālo klūdu labošanai. Pašlaik, tā kā jau ir noteikts skaidrs aizliegums izbeigt tiesvedību un nosūtīt lietu atpakaļ prokuroram, pastāv iespēja no jauna paplašināti interpretēt tiesību normu par apsūdzības grozīšanu, lai tajā tiktu ietverti arī gadījumi, kad apsūdzības rakstā ir pieļautas konkrētas procesuālas klūdas, tostarp neskaidrs noziedzīgā nodarījuma laikposms un juridiskajā vērtējumā nepilnīgi norādītas noziedzīgā nodarījumu sastāva pazīmes un atbilstošās tiesību normas.

- 30 Šādas interpretācijas pamats ir vispāratzītais “*a fortiori*” interpretācijas princips. Ja ir atļauts ieviest pilnīgi jaunu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikposmu, *a fortiori* būtu jābūt atļautam precizēt jau norādīto laikposmu. Ja ir atļauts būtiski grozīt juridisko vērtējumu tādējādi, ka apsūdzība tiek izvirzīta par pilnībā citu un/vai smagāku noziedzīgo nodarījumu, *a fortiori* būtu jābūt atļautam nenozīmīgi grozīt apsūdzību, novēršot nepilnības un papildinot trūkstošos elementus.
- 31 Otrs aspekts būtu piemērot agrāko tiesisko regulējumu, kas bija spēkā līdz 2017. gada reformai un kas nepārprotami un vairākkārt ir aizliegts NPK pašreizējā redakcijā, proti: tiesvedības izbeigšana, lietas nosūtīšana atpakaļ prokuroram, lai tiktu sagatavots jauns apsūdzības raksts un pēc tam tiktu uzsākta jauna tiesvedība, atkārtoti uzklusot visus lieciniekus. Lai to izdarītu, iesniedzējtiesai būtu jāatsakās piemērot iepriekš minētos valsts likumā noteiktos aizliegumus un būtu jāatjauno agrākais tiesiskais regulējums, kas bija spēkā līdz 2017. gadam.
- 32 Otrā prejudiciālā jautājuma mērķis ir noskaidrot, vai pirmais, otrais vai abi juridiskie risinājumi ir saderīgi ar Savienības tiesībām.
- 33 Attiecībā uz abiem jautājumiem būtiski ir Hartas [47.] panta pirmās un otrās daļas noteikumi par efektīvas tiesību aizsardzības un taisnīgas lietas iztiesāšanas garantiju. Saistībā ar pirmo jautājumu: ja apsūdzētais tiek konfrontēts ar nepilnīgu apsūdzību un tiesa nav pilnvarota novērst šo trūkumu, tas riskē vai nu tikt notiesāts, pamatojoties uz nepilnīgu apsūdzību (proti, par noziedzīgu nodarījumu, kas neatbilst likumā noteiktajām noziedzīga nodarījuma prasībām), vai arī tikt notiesāts par faktisku noziedzīgu nodarījumu, turklāt pirmajā gadījumā tas tikai ar spriedumu uzzina šā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes. Pirmajā gadījumā nav izpildīta noziedzīgā nodarījuma sastāva likumības prasība un otrajā gadījumā – prasība tikt informētam par visiem apsūdzības elementiem, kas ir apstākļi, kas izraisa netaisnīgu lietas izskatīšanu.
- 34 Saistībā ar otro jautājumu ir jāizvērtē, kurš no abiem iespējamiem procesuālajiem risinājumiem, kas paredzēti apsūdzības raksta neprecizitātes un nepilnīguma

novēršanai, vislabāk atbilst efektīvas tiesību aizsardzības un lietas taisnīgas izskatīšanas principam.

- 35 Tikai attiecībā uz otro jautājumu būtisks ir Hartas 47. panta otrās daļas noteikums par krimināllietas izskatīšanu saprātīgā termiņā. Ja Tiesa konstatēs, ka nedrīkst piemērot valsts aizliegumu nosūtīt lietu atpakaļ prokuroram pēc sagatavošanas tiesas sēdes, tas nozīmētu, ka lieta ir jānoraida un obligāti ir atkārtoti jāsavāc visi pierādījumi, kā rezultātā nesamērīgi un nelietderīgi aizkavētos kriminālprocess. Turpretim, ja Tiesa apstiprinās *NPK* 287. panta (apsūdzības grozīšana) piemērošanu pēc analogijas un šo tiesību institūtu kā procesuālu līdzekli apsūdzības raksta neprecizitātes un nepilnīguma novēršanai, šos trūkumus varētu novērst bez nepieciešamības nosūtīt lietu atpakaļ un atkārtoti iegūt visus pierādījumus. Tikai attiecīga aizstāvības lūguma gadījumā būtu iespējams iegūt papildu pierādījumus.